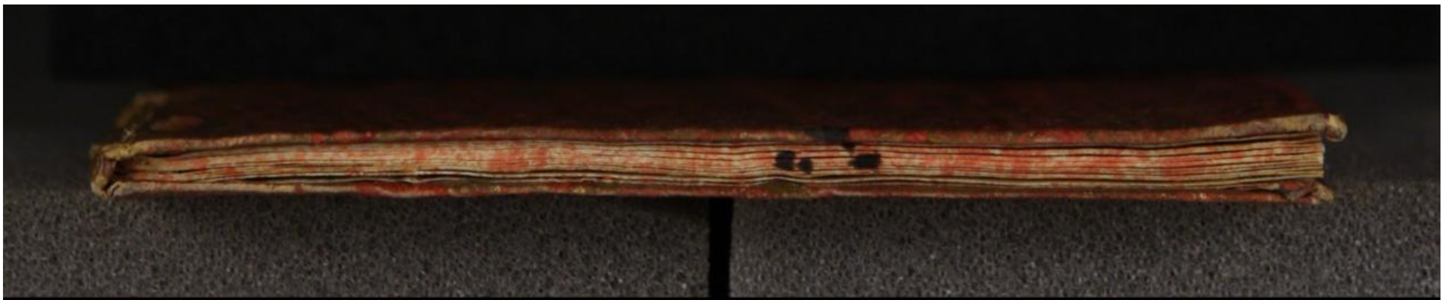
HR.

Ioh. Francisci Riponsis
de Oculorum fabricatione
et coloribus Libellus.
Witeb. 1556.

No 2137.

DE OCVLORVM FABRICATIONE ET COLORIBVS LIBER ELEGIACO CARMINE CONSCRIPTVS, AVTORE IOHANNE FRANCISCO RIPENSI.

VVITEBERGÆ EXCVDEBANT HÆREDES GEORGII RHAVV, ANNO M. D. LVI.

M. IOHAN. MAIOR
Ioach.

HÆC cum Mercurius monſtraſſet carmina diuis,
Quæ celebrant dignis lucida membra modis:
Sol oculus mundi lætatus carmine uiſo,
Flore ſuo Vatem uult decorare ſuum.
Tum doluit Plutus ſolum ſe luce carere,
Qui teneat ſolus quas habet orbis opes.
Atq; ait, ô utinam liceat me luce potiri
Vt uideam docti carmen & ora uiri:
Huic ego, qui cæcus non dignis munera dono,
Ex opibus ferrem prœmia digna meis.

CLARISSIMO VIRO EXIMIA STEMMATIS NOBILITATE, doctrina atq; uirtutibus ornato, D. Iohanni Frys R. M. summo Cancellario.

EVM NOBIS TAM propè ut manibus penè contrectari posit adesse constat: D. Mecœnas reuerende. Imo in singulis humani corporis particulis mysterium & potentiam eius sparsam esse perspicimus. Quod quidem præcipuè in mira oculorum structura & compositione cerni & animaduerti potest. Qui pulcherrimam cœli machinam intuentes, uarios superiorum corporum motus notantes, uariaq; in Elementis abscondita perscrutantes, nos in agnitionem Dei

ducunt. Quare Galenus diuina nominauit membra. Verè diuina qnæ lucis uſu uitam à morte diſtinguunt, Et quanto uiſus reliquis ſenſibus præſtantior eſt, Tanto quoq; oculi reliqua membra excellunt. Longè enim plures quam reliqui ſenſus rerum differentias nobis oſtendunt & demonſtrant.

Cæterum quo oculi præſtantiores & nobiliores ſunt, tantum actiones eorum in natura minus penitus perſpici poſſunt, hic iure cum Ariſtotele nobis conquirendum eſt, humanas mentes, oculi naturam aſpicientes, uelut noctuas in diurna luce caligare. Quid quæſo magis in tota rerum natura, mentes noſtras, quam conſideratio, & inquiſitio naturæ luminis in oculo, effugit? Modum quidem uiſionis utcunq; foris aſpicimus, ſed in cauſa, cur ſic fiat, perſcrutanda, mens noſtra ſe naturæ opificium nõ perſpicere fatetur. Vt enim in ſpeculo reflexione radiorum

orum

orum ad uiſum fiunt imagines. Sic quoq; radij rei uiſæ, in oculis collecti, mentibus noſtris, de ſeſe imagines, uelut in ſpeculo, imprimunt: progredi ulterius humani non eſt ingenij.

Hæc tam ſubtilis materia, ut in diuerſas partes diſputarent, ſummis philoſophis anſam præbuit. Quidam uiſionem fieri, radijs ex oculo emiſſis, ferientibus & comprehendentibus obiecta ſentiunt. Hanc rationem uel eò non ueriſimilem eſſe conſtat, quod uiſum excellentia uiſibilia lædunt, id, ſi extra oculum fieret uiſio, contingere non poſſet, Vel eò quod oculos tantam ſpirituum copiam, ut remota obiecta, cœlum, ſolem, lunam, & reliquas Planetas, pertingant, effundere poſſe impoſſibile ſit. Compertum enim eſt aciem oculorum naturaliter affectorum, non læſam nec uiciatam, aut ullis obſtaculis impeditam, uix ultra quatuor noſtratium miliarium ſpacium à

nobis extendi. Qua itaq; ratione stel-
las in Firmamento octauæ Sphæræ,
quæ uicies mille semidiametris terræ,
octoginta una cum dimidia fere, à ter-
ra distant, uisus capiet? Rectè igitur
Aristoteles priori sententiæ refragatur,
& cum Opticis, uisum in medio perspi-
cuo ad oculum fieri, dicit. Nam in ocu-
lo, non extra oculum fieri necesse est.

Huius diuini membri partes pro
ingenij mei modulo, qua potui facilita-
te enumeraui, simul eiusdem colorum
significationem addidi, unde certa in-
dicia ægritudinum, et affectuum animi
cerni & deprehendi possunt. Quis est
qui tantarum rerum cognitionem,
cum ad sanitatem utilis, Tum ad mo-
res cuiusq; in communi uita, cognos-
cendos necessaria, exploratam habere
non desideret? Sicut Platone teste,
Oculus est fenestra animæ. Ita expresse
actiones eius, tanquam in tabella de-
pictas cernendas exhibet, Vt Cicero de
Ora-

Oratore inquit. Oculi ſunt quorum tùm intentione, tùm remiſſione, tùm coniectu, tùm hilaritate motus animorum ſignificamus, Cum tanta ſit oculorum & mentis συμπάθεια, horum conſiderationem utilem & neceſſariam eſſe nemo dubitat.

Inſuper Mecœnas præclariſſime, non tuæ præſtantiæ mirum uideatur, quod hoc breue & incompoſitum Carmen, ſub tui nominis auſpicio, in publicum emitto, Volui enim hac tenui lucubratione ſpecimen, & ſtudiorum & gratitudinis tibi debitæ oſtendere, hoc ut boni conſulas, & ſerena fronte accipias, meq; tibi commendatum habeas reuerenter oro. Vale, & T. P. quam diutiſſimè in gloriam Dei & totius Regni utilitatem Deus Opt. Max. conſeruet. Datæ VVitebergæ Idibus Martij. Anno 1556.

Tuæ præſtantiæ addictiſ.

Iohan. Fran. Rip.

DE OCV-LORVM FABRICA-TIONE ET COLORI-BVS LIBER.

NOnne iuuat uarias rerum cognoſcere cauſas?
Et qualis ſubiti temporis ordo manet?
Nunc ſubit aurati pecoris cum uellera Titan,
Ver roſeũ decorat floribus arua nouis.
Cernitur æſtiuis plenus nunc campus ariſtis,
Cum Sol apricos lumine torret agros.
Cumq; pari ſequitur pendentem pondere libram,
Frigidus Autumnus dulcia uina refert.
Iungitur at Phœbo quando Neptunia proles,
Albentes nimio frigore durat aquas.
Quis ſit qui tanta non mobilitate mouetur?
Huius ſi cerebro quid rationis ineſt.
Candida prætereo ſplendentis lumina cœli,
Omni quam certa tempore lege meant.
Harum præſtatur nobis aſpectio rerum,
Solius uiſus munere (dante Deo)
Quin igitur facilis mihi ſis nunc Muſa canenti
Incœpti fautrix ſis precor alma mei.

Dum

Dum diuina meæ depingunt membra Camœnæ,
Quis positus, partes, forma, figura, color.
Este procul Satyri, nymphæ procul este salaces,
Hoc aliud nostrum numen habebit opus.
Non habet hoc Veneris lasciuos carmen amores,
Nec resonat pharetras, dire Cupido tuas.
Te precor immensum sacro qui numine cœlum,
Christe Palestino sanguine nate, regis.
In mea uota ueni teneris conatibus addens
Subsidium: ductor carminis esto mei.
Te sine non largo promanat flumine uena:
Est nullus fœlix te nisi dante labor.
Ipse quidem toto calamos conamine ducam,
Cætera sit menti cura relicta tuæ.
Hic tua res agitur tua non memoranda potestas
Cernitur, hic formæ lucet imago tuæ.
Nil natura sagax oculis præstantius unquam
Finxit, uel maius format in orbe decus.
A nece distinguunt uitam nam luminis usu,
Quâ sine non hominis nomine dignus homo est.
Affectus hominum quoq; certa lege figurant,
Quo sint ingenio temperieq; docent.
Siue boni obiecti cor dilatatur amore,
Tristis siue ferit pectora mœsta dolor.
Siue Venus cupidum miserè conturbat amantem,
Indicium certum lumina clara dabunt.

Hinc fit præstantum quod maxima turba Sophorum
Esse animæ sedem uitrea membra uolunt.
Nam nunc splendescunt, rident, nunc tristia fiunt,
Iam nictant, languent, iam uelut igne micant.
Dulcia coniunctis cum carpimus oscula labris,
Respondent contrà lumina luminibus.
Non secus intuitu uicino corda mouentur,
Mentem quàm digitis si tetigisse queas.
Cumq; profunda tenet dubiam meditatio mentem,
Nil oculi, dicas, utilitatis habent.
Sic quorum morbo stringuntur membra caduco,
Nil oculus quamuis lucis apertus habet.
Ergò refert medica uir summus in arte Galenus,
Formatum propter lumina nostra caput.
Nam uelut excelsa uigilans speculator ab arce
Vndiq; prospectu rura remota petit.
Sic oculi retinent capitolia summa, remoto
Vt melius cenant singula quæq; loco.
His spacium rutili uastum metimur Olympi,
Quicquid habet tellus quicquid & unda refert.
Hoc sensu miseri, quod si spoliabimur, omne
Et studium prorsus corruit, atq; decus.
Organa præterea quàm sint hæc nobile donum,
Dicat qui roseo lumine captus erit.
An non ciuili mox propulsatur honore,
Omnibus & ueluti truncus habetur iners.

Horum

Horum sed frustrà conamur dicere laudes,
Sunt infinitæ commoditatis opus.
Et prius æquoreas aliquis numerabit arenas,
Quotq; micant rutilo candida signa polo.
Dicere quàm laudes quas lumina nostra merentur,
Hæc etenim nobis commoda plura ferunt.
Has igitur tandem laudes ô Musa relinque,
Et nunc propositam carpere perge uiam.

DE SITV.

CVM situs incœpti primus sit in ordine nostri,
Iam prior hoc ipsum dicere cura subit.
Luminibus positum tribuit natura supremum,
Iure quibus summum fecit habere locum.
Vt procul ex oculis radij mittantur acuti,
Lumine perlustrent quo loca lata suo.
Iungere quo possent udo sua membra cerebro,
Frigore quod iusto membra propinqua fouet.
Illo ceu proprio seruantur lumina sensu,
Nam similis similem seruat amatq́; sui.
Est udæ cerebrum gelidæ quoq́; temperiei,
Temperiem hoc referunt lumina more suam.
Ergò ne calidis causis lædantur ocelli,
Est iunctum cerebrum membra calore leuans.

Ex

Ex quo deſcendunt tenues per lumina nerui,
Cernendi per quos conficiatur opus.
Prima trahunt cerebro noſtri primordia ſenſus,
Eſt igitur ſedes ſenſibus apta caput.
Corporis haud poterant tam prompta parte locari,
Et locus & poſitus non magis aptus erat.
Sunt reliquæ craſſo completæ ſanguine partes,
Qui facili ſenſus lædere ſorte queant.
Cunctarum uoluit rerum ſine carne creatrix,
Iſta perfectum conditione caput.
Ne caput immenſo premeret non pondere preſſum,
Læderet immodico neue calore caro.
Aptè præterea retinent & lumina frontem,
Proceſſus recti quod ratione probo.
Cum ſequitur motus directas ordine partes
Cernimus hac greſſum quo facit ille ſuum.
Naturalis adhæc abſoluitur actio nulla,
Si non directo tramite fiat iter.
Bina ſed inquiras inſunt cur lumina fronti,
Sic reſponſa tibi noſtra thalia dabit.
Omnibus in toto geminæ ſunt corpore ſedes,
Poſtremo ſenſu ſenſibus abſq; datæ.
Sunt aures geminæ, dantur quoq; lumina bina
Sunt nares binæ, lingua biſurca datur.
Senſibus hoc differt reliquis ſed nomine tactus,
Non duo ſed ſimplex organa tactus habet.

DE

LVmina suprema frontis cauitate locata,
Officij præstant munera mille sui.
Vestiuitq; tribus natura liquoribus, atq;
Istud quintuplici tegmine texit opus.
Partibus est reliquis humor præstantior unus,
Nomen Crystalli qui glacialis habet.
Hac ex qua splendet Crystallus parte uidemus,
Primùm depictum quem tibi Musa dabit.
Hic medias oculi partes sibi uendicat humor,
Cingentes reliquos sorte salutis habet,
Cumq; queant cunctas hi non depellere sordes,
Obstant alterius ceu nocumenta mali,
Sunt data natura solerti tegmina quina,
Ne lædant oculos aspera quæq; cauent.
Est quoq; flexibilis, ueluti, Crystallinus humor,
Vt queat impressam, cæra, referre notam.
Albicat in media rutilat, splendetq; pupilla,
Vt melius species quasq; referre queat,
Candida ceu uarios capiunt crystalla colores,
Propositæ & referunt corpora quæq; rei.
Hic humor tanto quandoq; nitore refulget,
Vt fulgens extra lumina splendor eat.
Noctiuagæ feles, quoq; sunt animantia plura
Testes, quæ cæca nocte uidere queunt.

His

Hic quod prima liquor præbet primordia uisus,
Omnibus est doctis res bene nota uiris.
Firmior in toto pars est nam lumine nulla,
Clarior in reliquis nec magis ulla nitet.
Peruenit ex clara firma quoq; uisio parte
Illa cur uisum parte uenire neges?
Est alius, uitro similis quoq; desuper humor,
Hunc omni cingunt undiq; parte locum.
Vitreus aut nunquam Crystalli more refulget
Naturæ mediæ semina certa sapit.
Inseritur uitreo prorsus Crystallinus, auro
Vt quando geritur lucida gemma nouo.
Hunc usum uitreo tribuit natura liquori,
Hic reliquis & plus partibus ignis habet.
Vt uicina suo refocillet membra calore,
Innatæ quæ plus frigiditatis habent.
Ordine iam sequitur postremo tertius humor,
Illius nomen frigida Lympha facit.
Luminis humani partes hic irrigat omnes,
Ne premeret nimius lumina forte calor.
Huic præclara suas coniungit aranea partes,
Atq; suum iungit cornea dura latus.
Est multus uarias ut pellat lumine sordes,
Si qua parum fausto numine noxa uenit.
Verum quo certo spacio seruare liquores,
Posset & incerta ne ratione fluant.

Hos natura sagax circumdedit agmine quino,
Quæ firmant castris lumina nostra suis.
Coniunctum primum quo conspicis ordine tegmen,
Luminibus mira colligat arte caput.
Panniculo nitidæ sumit primordia frontis,
Ad curuam corupæ spargitur usq; rotam.
Hinc sequitur positu nunc cornea dura secundo,
Cuius principium dura Meninga refert.
Lamina ceu cornu splendet pellucida facta,
Robore nil forti nilq; calore minor.
Ordine contiguas isti facit Vuea sedes,
Principium primum Matre minore petit.
Istius media comparet parte foramen,
Dicitur à doctis sæpe pupilla uiris.
Ambitus accepit Thaumantis prole pupillæ
Nomen, quod uarij sæpe coloris erit.
Hinc est uisiui quoq; dilatatio nerui,
Quem poteris quarto dinumerare loco.
Est piscatoris uox reti facta, sagenam
Artifices nomen contribuêre uiri.
Splendida postremum memoratur aranea tegmen,
Exuperat speculum luciditate nouum.
Reddere quo poterit præuisas ante figuras,
Illud præstanti luciditate nitet.
Sic partes oculi tenui dictante Minerua,
Lusit non paribus nostra Thalia modis.

DE

QVis rogo uel formas oculorum, siue figuras,
Nescit ni claro lumine captus erit?
Ergò quid frustrà fit mentio, Musa, figuræ,
Materies ullum non fugit illa uirum.
Musa, sed ô dubitas? oculum decet esse rotundum,
Lumine quo capiat corpora magna suo.
Induat alterius formam quamcunq; figuræ,
Plana sit aut oculi torta figura tui.
Æquales capiet tantum pro mole figuras,
Rem planam tantum plana pupilla refert.
Rem quamcunq; uides mensurat linea recta,
Ad certum recto tramite ducta locum.
Ergo superficies fuerit si plana, subintrant
In uisus tantum corpora plana tuos.
Quo caperent cunctas formarum lumina moles,
Conueniens primum forma rotunda fuit.
Ista figura simul uarijs est motibus apta,
Flectuntur uarijs lumina nostra modis.
Hanc igitur formam quis non contenderit aptam,
Perfectum motum sphærica forma refert.

DE COLORIBVS.

VLtima sit species uariorum cura colorum,
Luminis incœpti Musa referre tui.

Vnde

Vnde licet certos animæ cognoſcere motus,
Qua patitur uarias mens ratione uices.
Lumina ſplendentes nam ſunt ceu noſtra lucernæ,
Picta uelut per quas mentis imago datur.
Hinc fit quod mores animi cuiuſq; ſequuntur,
Praui ſiue boni corporis harmoniam.
Horum firma manet nam conſuetudo duorum,
Alter in alterius ſerpit amatq; πάθος.
Flaua ſiue nigra corpus quod bile redundat,
Stulticiæ præſens hoc regit ira comes.
Sin capitur triſti mens ægritudine contrà,
Affectus tales debile corpus habet.
Quælibet humani ſequitur coniunctio membri
Vana quod haud quaquam ſignificata refert.
Temperies animæ quod lumina noſtra ſequuntur,
Indicium mentis certius iſta dabunt.
Plurima ſed teneris quoniam ſpectantur ocellis,
Ne fallant oculos talia ſigna tuos.
Quæ ſit perpendas oculorum forma, figura,
Quis palpebrarum ſit ſitus atq; color.
Sicca magis fuerint aut humiditate laborent,
Lumina clara magis, ſeu tenebroſa magis.
Indicium quamuis non falſum ſingula præſtant,
Hac tamen indicium tu ratione feras.
Omnia reſpondent quod ſi uel plurima ſigna,
Hæc rata ſigna fide non dubitante refer.

Singula fortè sibi si contrà signa repugnant,
Ad quod, iudicium, mens magè pendet, erit.
Vt si sanguinei cupias per signa Neronis,
Scrutari mores ingeniumq; malum.
Totius harmoniam proponas corporis, unde
Quæsitum facili scire labore queas.
Cæsia distorta referebat lumina fronte,
In quibus exiguum luciditatis erat.
Proiectus uenter, densa pinguedine ceruix,
Et rara tenues carne fuêre pedes.
Sed iustam corpus referebat penè staturam,
Quod uariæ plenum sordiditatis erat.
Molles & flaui cinxerunt ora capilli:
Hæc est incæsti picta figura uiri.
Agrestem timidamq; notant hæc lumina mentem,
Accusant cupidæ crimen auaritiæ.
Venter, obæsa simul ceruix, subtilia crura,
Fœmineos mores luxuriamq; notant.
Hic quantum reliquos superabas, dire, tuarum
Gestarum rerum facta nefanda probant.
Non puduit Thalamum matris uitiare iugalem:
Cætera sunt isto non memoranda loco.
Sed color & maculæ lacerato in corpore fœdus,
Te nimis ostendunt impia facta sequi.
At flaui quoniam sunt excrementa capilli,
Hi leuiora dabunt omina nempe tibi.

Sic ubi conueniunt oculorum plurima ſigna,
Iudicium firma non ratione caret.
Corporis at pugnant oculorum ſigna colore,
Illi ſæpe ſolet maior ineſſe fides.
Hos igitur tandem dicas, ô Muſa, colores,
Et cuiusq; ſimul ſignificata refer.
Cœſius atq; niger, rauus, caprinus, aquinus,
Et qui cæruleo ſydere nomen habet.
Cæſius aut glaucus diſtinguitur ordine trino,
Qui ſequitur glaucum ſigna timoris habet.
Qui ſequitur uiridis formam quamcunq; coloris,
Denotat agreſtes moribus, ingenio.
Poſtremus formam comitatur pinguis oliui,
Arguit egregium magnanimumq; uirum.
Lumina quæ turpi ſordent nigredine, fraudem
Mollitiemq; leuem ſignificare ſolent.
Iuſta, ſed urbanos mores, aciemq; nigredo
Mentis coniunctam fraude doloq; refert.
Lumina ſi fuerint rauo diſperſa colore,
Concauitatis item ſi mediocris erunt.
Præclarum ſignant præſtanti robore, durum
Qui non Strymonij ferre recuſat onus.
Perfrictæ frontis deſignant lumina iuſto
Si plus flaueſcunt, absq; pudore, uirum.
Illud confirmat caſtæ ſacra turba Dianæ,
Anne aliquis canibus cernitur eſſe pudor?

Conſpicitur capris cum barbigeriſq; capellis,
Caprinus capris nomen habere uolunt.
Hic inter reliquos præcedit iure colores,
Hunc plus ſydereæ luciditatis ineſt.
Moribus inſignes color hic uirtutibus auctos,
Et ſolet ingenuos ſignificare uiros.
Hunc quamuis comitem quidam docuêre colorem
Stulticiæ & ſtupidos ſignificare uiros.
Hunc ouibus falſa tribuunt hi ſorte colorem,
Qui uerè capris attribuendus erat.
Eſt ouium ſtultum, timidum genius atq; profanum,
Mentem ſolertem fata dedêre capris.
De grege caprarum ſi quis comprenderit unam,
In captam reliquæ lumina fixa tenent.
Auxilium captæ reliquæ quaſi ferre uolentes,
Conſtat prudentes hac ratione capros.
Adde quod in Creta iaculis, læſaſq; ſagittis,
Pellere dictamno ſpicula cruda ſtudent.
Ergò caprinis qui conſpiciuntur ocellis,
Hi uirtute pari conſilioq; ualent.
Talia cunctarum rerum natura creatrix,
Præbuit Actæo lumina clara ſeni.
Talibus Æmathijs uir cernebatur ocellis,
Cui non ſufficiens maximus orbis erat.
Ordine nunc tandem color hos comitatur aquinus,
Multum plus reliquis humiditatis habet.

Hic

Hic mente carentes,
fusca genis.
itate redundat,
Se præbet auaritiæ.
Lasciuo mptus sectatur amores,
Lumin uli tincta colore refert.
Hæc sint de uarijs oculorum dicta figuris,
Quæ nunc summatim, parua camœna refert.
Lumina quæ pallent uarij sunt atq; coloris,
Designat uaria suspicione uirum.
Verùm quæ nimio fulgent splendore, Cupido
Hunc tua prædicunt turpia castra sequi.
At qui destinctis maculis signantur ocelli,
Moribus est duris ingenioq; uafro.
Si maculæ rubræ circumdant atq; pupillam,
Ostendunt multum fellis habere uirum.
Lumina quæ maculis destincta rubedine sordent,
Incantatorem significare puta.
Si fuerint nigri quoq; fului, luminis orbes,
His iuncta signis humiditate pari.
Signant egregium, iustum, uirtuteq; clarum,
Atq; notant uarijs pectora plena bonis.
Orbes si fuerint tenui nigredine sparsi,
Circulus & turpi non sine sorde uiret.
Iniustum timidum signant, furemq; dolosum,
Qui tacito sæuum pectore uulnus habet.

Lu na quæ ce
Perpetuo cred
H uida quæ cernis iust
Et fuerint media si
Excellunt oculi magna qui r
Ingenium: Tauris aßimilare
Sed qui subtili uel parua mole laboran
Hoc simulator habet Simius ora mo
Lumina designant rubicundo tincta colore,
Dulcia sectantem dona Lyæa uirum.
Verùm quæ cernis nebulosis sparsa tenebris,
Huius ceu uicijs pectora plena caue.
Hunc uenerare uirum magnum, iustumq́;, benignum,
Cuius sunt nitidis lumina clara genis.
Non oculos stantes uolo, nec qui sæpè mouentur,
Tales non fidos furciferosq́; notant.
Si quibus humiditas excedit, non sine laude,
Artes sectantur, docta Minerua, tuas.
Sic cecini quæ sint laudes & luminis usus,
Quis positus, partes, forma, figura, color.

FINIS.

